

Eesti meeste vägivald kooselupartneri vastu

Kadri Soo

Sissejuhatus

Paarisuhtevägivald on üks varjatumaid vägivaldavorme ühiskonnas, sest see leiab aset peamiselt kodus inimeste vahel, kes peaksid intiimsuhte tõttu üksteist usaldama ja armastama, mistõttu ei julgeta sellest häbi ja hirmu pärast rääkida. Maailma Terviseorganisatsioon (WHO 2010) defineerib paarisuhtevägivallana praeguste või endiste partnerite vahelist agressiooni, mis võib sisaldada igasugust füüsilist rünnet, seksuaalset sundust, psühholoogilist vägivalda ja kontrollivat käitumist ning mis põhjustab füüsilist, seksuaalset või psühholoogilist kahju. Vägivald partneri vastu ei ole enamasti ühekordne tegu, vaid süstemaatiline käitumine.

Perevägivald on olnud Eestis kaua aega tabuks. Alles selle aastatuhande alguses jõudis paarisuhtevägivald teemana teadlaste ja praktikute töölauale: valmisid esimesed uuringud (vt nt Pettai 2002; Pettai, Proos 2003), kodanikuühenduste eestvedamisel avati naiste varjupaiku ja korraldati kampaaniaid. Probleemi vastu hakkas huvi tundma meedia, avaldades lugusid juhtumest, kus mees peksab, ähvardab või kuri-

tarvitab seksuaalselt elukaaslast. Eriti viimastel aastatel võib märgata meedia suurt tähelepanu naistevastase vägivalla vastu ning selle ühest hukkamõistu. Protsessi on tõuganud tagant ka Norra finantsmehhanismi toetatud teavitustegevused ning Istanbuli konventsiooni allkirjastamine 2014. aasta detsembris.

Suur areng on toimunud ka Eesti seadusandluses. Kui enne 2004. aastat käsitleti paljusid partneritevahelise füüsilise vägivalla juhtumeid erasüüdistusajana ning kannatanu pidi ise kohutusse pöörduma, siis praeguseks on igasugune füüsiline vägivald kuritegu ja politsei võib algatada menetluse ilma ohvri avalduseta. Eesti seadustes ei ole küll konkreetset paragrahvi pere- või paarisuhtevägivalla kohta, kuid selliseid juhtumeid kvalifitseeritakse peamiselt kehalise väärkohtlemise ja ähvardamisena ning vägivallategude toimepanemist lähisuhtepartneri vastu peetakse raskendavaks asjaoluks (Karistuseseadustik 2016).

2015. aastal registreeriti Eestis ligi 3000 perevägivallakuritegu (Salla jt 2016). Paraku kajastab kuritegevusstatistika ainult väikest osa kogu probleemi ulatusest, sest häbi, süütunde, kättemaksukartuse ja teadmatuset tõttu ei pöördu paljud ohvrid politseisse. Parema ülevaate fenomeni levikust annavad sotsioloogilised uuringud. Euroopa Põhiõiguste Ameti (FRA 2014) hiljutise uuringu järgi ei ole naistevastane vägivald paarisuhtes sugugi harv: Eestis on iga viies naine kogenud füüsilist ja/või seksuaalvägivalda praeguse või endise partneri poolt, iga teine on kannatanud psühholoogilise vägivalla all.

Sageli uuritakse paarisuhtevägivallaga kokkupuutumist ohvri perspektiivist. Enamik senistest Eesti uuringutest ja analüüsidesid on lähtunud fenomeni leviku, tagajärgede ja sotsiaaldemograafiliste riskitegurite hindamisel just kannatanu seisukohast (vt nt Pettai 2002; Pettai, Proos 2003; Paats 2010; Soo 2010). Teise poole – vägivalla toimepanija – vaatenurka käsitlevad aga vähesed tööd. Autori teada on Eestis läbi viidud üks esinduslik kvantitatiivne

meesteuuring (Themas jt 2015), kus ühe teemana käsitleti vägivalda kasutamist paarisuhtes, ning paar kvalitatiivuuringut, milles intervjueriti end vägivallatsejana identifitseerinud mehi ja naisi (Allaste, Võõbus 2008) ning kriminaalhooldusele suunatud perevägivaldas süüdimõistetud isikuid (Elken 2011).

Artikli fookuses on abielus või kooselus olevad mehed ning nende toimepandud paarisuhtevägivald ja selle riskitegurid. Töö eesmärk on teada saada, kuidas on kasvukeskkond, praeguse pereelu toimimine, isiklikud käitumisharjumused, hoiakud ning demograafilised näitajad seotud kooselupartneri vastu vägivalda kasutamisega. Täpsemalt uuritakse, kuidas tuleneb agressioon kaaslase vastu 12 kuu jooksul isiklikest vägivallakogemustest ja peresuhte kvaliteedist lapsepõlves, tööhõivestaatuses ja leibkonna materiaalsest toimetulekust, rahulolust paarisuhtega, alkoholitarvitamise sagedusest ning vägivalda toetavatest hoiakutest.

Teoreetiline taust

Vägivalda toimepanekut peresuhtes on seletatud mitmeti, lähtudes eri tasanditest. Osa teoreetikuid otsib vägivalda põhjuseid vägivaldselt käitunud inimese patoloogiast, isiksuse eripärast või tema elukogemustest (vt nt Dutton 2006). Teised aga lähenevad vägivallale komplekssemalt ning leiavad agressiivsust soodustavaid märke ka kultuuris ja ühiskonna sotsiaalses struktuuris.

Üks populaarsemaid paarisuhtevägivalda seletamise lähtekohti on sotsiaalse õppimise teooria (Mihalic, Elliot 1997). Selle kohaselt ei sünni inimesed kalduvusega käituda vägivaldselt, vaid nad õpivad vägivaldseid käitumusmustreid elukogemuste ja keskkonna kaudu (Bandura 1977; Mihalic, Elliott 1997). Lapsed omandavad soorolle ja suhtlemismustreid, sh tülide lahendamise viise, vanemate käitumist vaadeldes ja jäljendades. Kui üks vanem kehtestab oma tahtmist ja võimu vägivalda abil, siis

võib laps omaks võtta teadmise, et agressioon lähisuhtes on normaalne. Mitmed uuringud on näidanud, et lapseas vägivaldalt näinud ja/või seda ise kogenud mehed kalduvad oma paarisuhtes samuti vägivaldalt kasutama (Hotaling, Sugarman 1986; Mihalic, Elliott 1997; Markowitz 2001; Capaldi jt 2012). Ka sagedased tülid lapsepõlvkodus on oluliseks kohtinguvägivalda riskiteguriks teismeliste poiste seas (Foshee jt 2011). Markowitz (2001) väidab, et see, kuidas on vägivalda kogemine lapsepõlves ja selle kasutamine täiskasvanuna omavahel seotud, oleneb vägivaldalt toetavatest hoiakutest. Agressiivses peres elades võivad lapsed omandada vägivaldalt soosivad hoiakud. Kui nad näevad, et agressiivne käitumine toob kaasa soovitud tulemuse ilma negatiivse tagasisideta, muutub vägivald nende jaoks aktsepteeritud viisiks nii probleemide lahendamisel kui ka soovide ja tahtmist täitmisel (samam).

Feministlikust perspektiivist vaadeldakse vägivaldseid suhteid laiemas sotsiokultuurilises kontekstis. Vägivalda peamised põhjused on naiste ebavõrdne olukord, traditsioonilised soorollid ning seksistlikud hoiakud ühiskonnas (Dobash, Dobash 1979; Lawson 2012). Patriarhaalne ühiskond soosib hierarhilisi suhteid ja meeste privileege. Seda ideoloogiat sotsialiseeritakse juba lapsepõlves, põlistatakse avalikes diskursustes ning taastatakse sotsiaalsete institutsioonide kaudu. Mehelikkuse suuna arendajad väidavad, et lapseast peale omandavad mehed kultuuris levinud soolistatud norme, sealhulgas n-õ õigele mehele sobivaid käitumisviise ja omadusi (Kimmel 2002; Connell 2005). Lääne ühiskonnas peetakse ülistatud mehelikkuse näitajateks võistluslikkust, agressiivsust, jõukust, emotsioonide vaashoitudust ja domineerimist naiste üle (Schrock, Schwalbe 2009). Teisiti öeldes on oluline demonstreerida võimu ja vältida kõike, mis seostub nõrkuse ja naiselikkusega (Kaufman 2009). Sellist mehelikkust hinnatakse kõrgelt, mis võib tekitada normide järgijates ebakindlust. Poisid ja mehed,

kes tunnevad võimu kadu ning ärevust oma mehelikkuse pärast, kuid peavad rollimudelile vastamist enda jaoks oluliseks, võivad tõestada mehelikkust vägivalda kasutamiseга түdruk-sõbra või elukaaslase vastu (Messerschmidt 2000; Kaufman 2009). Uuringud on näidanud, et patriarhaalseid väärtusi ja traditsioonilisi soorolle pooldavad mehed on suurema tõenäosusega naiste suhtes vägivaldsed kui mehed, kes selliseid väärtusi ja rolle ei toeta (Stith jt 2004; Capaldi jt 2012). Samuti on seksistlike hoiakutega ja seksuaalsust puudutavate topeltstandarditega nõustuvad mehed pannud toime enam (seksuaal)vägivalda kui selliste arvamustega mittenõustujad (Adams-Curtis, Forbes 2004; Hattery, Smith 2012). Seega on vägivald naise vastu käepärane vahend, et kehtestada võimu ja taastada maskuliinset enesehinnangut (Kimmel 2002; Kaufman 2009).

Lääne kultuuriruumis peetakse tihti tööalast prestiiži ja head palka mehelikkuse näitajateks. Traditsioonilise rollimudeli järgi on „tõeline“ mees edukas leivateenija ja pere peamine ülalpidaja (Hattery, Smith 2012). Paraku ei ole kõikidel meestel neid mehelikkuse ressursse – osa meestest on kas töötud või madalalpalgalisel tööl. Tulemused ja seletused meeste sotsiaal-majandusliku olukorra ja toimepandud paarisuhtevägivalda kohta on vastuolulised. Mitme uuringu järgi on vägivalda kasutavaid mehi enim töötute, väikese sissetuleku ja madala ametistaatusega meeste hulgas (Cunradi, Caetano jt 2002; Capaldi jt 2012). Perekonflikti teoreetikud (Straus jt 1980), kes peavad vägivalda peres lahkkelide ja probleemide lahendamise taktikaks stressi tekitavas olukorras, nimetavad töötust, leibkonna kasinat sissetulekut ja vaesust võimalikeks tüliallikateks. Mehed, kes on töötusele ja rahaprobleemidele lisaks kasvanud agressiivses keskkonnas, võivad pidada vägivalda õigustatud meetodiks stressiga toimetulekul (Lenton 1995). Ent selline seletus devalveerib vägivalda tähenduse ja võrdsustab selle tüliga (Hattery, Smith 2012).

Anderson (1997) seletab paarisuhtevägivalda ja probleemse sotsiaal-majandusliku olukorra seost erinevaid teoreetilisi käsitlusviise integreerides. Ta ühendab mees-leivateenija ideoloogia, mis legitimeerib mehe võimu perekonnas ja aitab tõestada mehelikkust, ning ressursiteooria, mille järgi ressursside (nt sissetulekute) nappus ajendab kasutama teisi vahendeid võimu kehtestamiseks. Andersoni (1997) järgi kasutavad mehed, kellel on vähe sotsiaal-majanduslikke ressursse (eriti naissoost partneriga võrreldes), vägivalda elukaaslase vastu kui alternatiivset meetodit enda mehelikkuse demonstreerimiseks ning rolliootustele vastamiseks.

Erinevalt eeltoodust on mõned uurijad seadnud kahtluse alla seose vägivalda kasutamise, töötuse ja pere rahaliste raskuste vahel. Vägivaldselt käituvad mehed võivad olla pärit igast ühiskonnakihist, sealhulgas keskmise ja kõrgema sissetulekuga leibkondadest (Hattery, Smith 2012). Stith ja ta kolleegid (2004) on metaanalüüsi tulemustele tuginedes nentunud, et meeste tööhõivestaatus ja sissetulek on vähetahtsad või suisa ebaolulised tegurid vägivalda toetavate hoiakute, alkoholipruukimise ja paarisuhtega rahulolu kõrval. Seega ei suuda Andersoni (1997) pakutud käsitlus selgitada kõrge sotsiaal-majandusliku positsiooniga meeste agressiooni.

Palju on argumenteeritud selle üle, kuidas mõjutab alkohol paarisuhtevägivalda toimepanekut: kas see on vägivalda põhjustaja, kaasaaitaja või käepärane vabandus? Uuringute tulemused näitavad, et alkoholitarvitamine on meeste puhul otseselt või kaudselt seotud vägivalda kasutamiseга (Foran, O'Leary 2008; Smith Slep jt 2014). Mida probleemsemad on mehe alkoholitarbimise harjumused, seda tõenäolisemalt käitub ta intiimpartneri suhtes vägivaldselt (Smith Slep jt 2014). Märkimisväärne osa vägivallajuhtumitest leiab aset siis, kui vägivallatseja (või ka ohver) on joonud alkoholi (Thompson, Kingree 2006). Näiteks tunnistas Eestis 2009. aastal korraldatud turvalisus-

uuringu järgi 63% füüsilist ja/või seksuaalvägi- valda kogenud naistest, et viimase juhtumi ajal oli partner joobes (Soo 2010). Alkoholihoovad võivad vähendada sotsiaalseid piiranguid vägi- valla kasutamisel, seda eriti situatsioonides, kus vägivalda toimepanekuga seotud normid on hägusad või vastuolulised (nt pereelus; Johnson 2001). Alkoholihoovad võivad moonutada teiste inimeste käitumise, žestide ja ütluste tajumist ning halvendada võimet reageerida neile adek- vaatselt. Liigjoomise tõttu võib väheneda isiku toimetulek stressirohketes olukordades, samuti võib purjutamine esile kutsuda lisaprobleeme ja -tülisid partnerite vahel, kulmineerudes vägi- vallaga elukaaslase vastu (Graham jt 2011).

Alternatiivse seletuse kohaselt võivad vägi- valla kasutamist mõjutada enam alkoholi joo- misega seotud kultuurilised arusaamad, mitte niivõrd alkoholi farmakoloogiline toime. Näi- teks on mõnes kultuuris levinud suhtumine, et alkoholihoovad on vägivalda kasutamist vaban- dav asjaolu, ning mõned inimesed võivad isegi juua enne vägivalda toimepanekut, kuna eelda- vad, et joobes olek andestab teo ja vähendab vastutust (Gelles, Cavanaugh 2005; Graham jt 2011). Gelles ja Cavanaugh (2005) väidavad, et kõik alkoholi kuritarvitavad mehed ei ole oma naise vastu vägivaldsed ning ka karsked mehed võivad olla jöhkrad vägivaldsete. Samuti võivad napsitada armastavad mehed käituda elukaaslastega vägivaldselt nii kai- nena kui ka joobes (samas). Johnson (2001), kes on uurinud hierarhilise regressioonana- lüüsiga naistevastast paarisuhtevägivalda, on leidnud, et alkoholi liigtarvitamine meeste hulgas oli tunduvalt nõrgem vägivalda toi- mepaneku ennustaja kui vägivalda toetavad hoiakud. Kui autor kaasas analüüsi hoiakute tunnused, muutus alkoholi mõju ebaoluliseks. Saadud tulemus viitab, et vägivalda põhjuseid tuleks otsida pigem kultuurilistest arusaama- dest, näiteks viisist, kuidas alkoholihoovad ja agressiivsust seostatakse ülimaliku mehelik- kuse kuvandiga ning peetakse käepärasteks

vahenditeks mehelikkuse demonstreerimisel ja võimu kehtestamisel (Connell 2005; Peralta 2007). On leitud, et staatusele orienteeritust ja konventsionaalsetele mehelikkuse normidele vastamist tähtsustavad noored mehed kaldu- vad alkoholiga liialdama ning panevad suure tõenäosusega naiste vastu toime füüsilist ja seksuaalvägi- valda (Johnson 2001; Locke, Mahalik 2005).

Vägivalda kasutamist hõlbustavad ka vägi- valda soosivad kultuurihoiakud. Need on sot- siaalselt konstrueeritud uskumused ja arusaam- mad vägivaldasituatsioonist ja selle osalistest ning toimivad vägivalda neutraliseerijatena, st eitavad, õigustavad või vabandavad vägivald- se käitumist, süüdistavad ohvrit ja pisendavad tagajärgi (Forbes jt 2004). Lähisuhtes vägivalda kasutamist lubav suhtumine on üks olulisi vägi- valla toimepaneku riskitegureid (Flood, Pease 2009). Näiteks kasutavad mehed, kes usuvad, et naise löömine on lubatav, neli korda tõenäoli- semalt naissoost elukaaslase vastu vägivalda kui need, kes elukaaslase löömist taunivad (John- son, Das 2009).

Järgnevalt uuritakse, millised kasvukesk- konnaga seotud kogemused, sotsiaal-majan- duslikud tegurid ning kultuurilised normid ja arusaamad on seotud meeste toimepandava paarisuhtevägivaldaga Eesti kontekstis.

Metoodika

Andmete kogumine ja valim

Artiklis kasutatakse 2014. aastal läbi viidud Eesti meeste hoiakute ja käitumise uuringu andmeid (Themas jt 2015). Uuringu korraldas Tartu Üli- kool Eesti säästva arengu komisjoni ja riigi- kantselei tellimisel. Üldkogumi moodustasid 16–54aastased mehed, kelle hulgast valiti rah- vastikuregistri andmetest juhuvaljavõtu teel välja 4800 isikut. Valimisse sattunutele saadeti kiri uuringu tutvustusega ning paluti täita kas elekt- roniline või paberankeet eesti või vene keeles.

Iga osaleja sai kirjaga personaalse koodi, mis tagas ligipääsu küsimustikule internetis. Veebiküsitluse vastused koos koodiga salvestusid automaatselt andmebaasi. Personaalse koodi järgi kontrolliti, kas vastaja on küsitluse täitnud ning kas ankeedis märgitud vanus langeb kokku registri andmetega. Kõik erinevused kõrvaldati. Paberankeedi täitnud uuritavad tagastasid ankeedi postiga. Uuringus osalemine oli vabatahtlik ja anonüümne, lõplik andmefail ei võimaldanud tuvastada uuringus osalenute vastuseid. Vastamismäär oli 44,5%. Esinduslikkuse tagamiseks kaaluti andmed vanuse, emakeele ja asulatuübi järgi.

Siinses analüüsis kasutatakse küsitluse ajal abielus või kooselus olnud täisealiste (18–54aastaste) meeste vastuseid ($N = 1137$). Vastajate keskmine vanus oli 37,6 (st hälve 9,2). Eesti emakeelega mehi oli valimis 73%, vene või muu emakeelega 27%. Vähem kui keskharidus oli 16% meestest, üldkeskharidusega oli 21%, keskeriharidusega 33% ning kõrgharidusega 30% meestest. Umbes pooled (53%) vastajad olid abielus, ülejäänud vabas kooselus. 30% meeste leibkonnas elas üks alaealine laps, iga neljas kasvatas kahte, 8% kolme või enamast last. Enam kui kolmandiku leibkonnas ei olnud ühtki alaealist last. Enamik (93%) vastajatest töötas, 7% ei töötanud, neist suurema osa moodustasid õppurid ja töötud.

Uurimisküsimused

Paarisuhtevägivalda toimepanekut mõõdeti rahvusvaheliselt väga laialdaselt kasutatud konfliktitaktikate skaala (Straus jt 1996) lühendatud ja modifitseeritud küsimustikuga. Vastajatelt küsiti: „Kas viimase aasta (12 kuu) jooksul on Teil praeguse või endise elukaaslase/abikaasa või partneriga suheldes ette tulnud järgmisi olukordi?“ Seejärel hindasid vastajad kaheksa situatsiooni („olen korduvalt alandanud ja hirmutanud partnerit“, „olen ähvardanud partnerit lüüa või millegagi visata“, „olen partnerit lükanud või tõuganud“, „olen partnerit lahtise

käega löönud“, „olen partnerit rusika, jala või kõva esemega löönud“, „olen partnerit noa või mõne relvaga ähvardanud“, „olen partnerit kägistanud või lämmatanud“, „olen sundinud partnerit olema seksuaalvahekorras“) toimepanekut skaalal, kus 1 – jah, 2 – ei, 3 – ei ole viimase 12 kuu jooksul suhelnud praeguse/endise elukaaslase/abikaasa/partneriga. Vägivalla toimepaneku hindamiseks moodustati kaks tunnust: jaatavate vastuste summeerimisel saadud indeks, mille skaala varieerus 0st (ei ole ühtki situatsiooni toime pannud) 8ni (on toime pannud kõiki situatsioone), ning dihhotoomne tunnus, kus toimepanijaks loeti need, kes olid vastanud jaatavalt vähemalt ühe situatsiooni korral. Kolmanda skaalapunkti (ei ole suhelnud partneriga) valinud jäeti analüüsist välja.

Peresuhte kvaliteeti lapsepõlves uuriti küsimusega „Millised olid suhted Teie lapsepõlve-kodus?“ neljapunktilisel skaalal: 1 – head, soojad, 2 – pigem head kui halvad, 3 – pigem halvad kui head, 4 – halvad. Väärkohtlemisega kokkupuutumist lapsena uuriti küsimusega „Kas olete kogenud vaimset/kehalist/seksuaalset väärkohtlemist lapsena (nooremana kui 18aastaselt) või täiskasvanuna (18aastaselt ja vanemana)?“ (vt Swahnberg 2011). Seejärel esitati vastajatele kümme vaimse, füüsilise ja seksuaalse vägivalla situatsiooni, nt „Kas Te olete kogenud pidevalt korduvat ja pikemat aega kestvat allasurutust, alandamist või häbistamist?“, „Kas keegi on Teid rusika, jala või kõva esemega löönud, jõuliselt tõuganud, peksnud või teinud muud sarnast?“. Jaatavate vastuste (nooremana kui 18aastaselt väärkohtlemist kogenud vastajate vastuste) liitmise teel moodustati indeks (skaala 0–10). Suurem väärtus näitab erinevate väärkohtlemise liikide ja juhtumite kogemist kodus või väljaspool seda. Kooselusuhtega rahulolu uuriti küsimusega „Kas Te olete rahul oma paarisuhtega?“, kasutades skaalat, kus 1 – täiesti rahul, 4 – ei ole üldse rahul.

Materiaalset toimetulekut uuriti objektiivse ja subjektiivse mõõdikuga. Esimese puhul

küsimine: „Kui suur oli Teie leibkonna ühe kuu keskmine netosissetulek (keskmine kõigest allikatest saadud kuu sissetulek pärast kõigi riiklike maksude mahaarvamist) viimase aasta (12 kuu) jooksul?“ Vastusevariantideks oli 11 sissetulekute vahemikku alates kuni 200 eurost ning lõpetades üle 2452eurose sissetulekuga. Subjektiivse indikaatorina paluti uuritava hinnata enda majanduslikku olukorda viiepunktilisel skaalal: 1 – väga hea, 2 – hea, 3 – ei hea ega halb, 4 – halb, 5 – väga halb. Lisaks kasutati analüüsis tööhõive staatust näitavat tunnust (1 – töötab, 2 – ei tööta).

Alkohoolsete jookide tarbimise sagedust uurimise eelnenud 12 kuu jooksul mõõdeti kuue kategooriaga: 1 – mitte kunagi, 2 – ainult mõned korrad, 3 – 2–3 korda kuus, 4 – kord nädalas, 5 – 2–3 korda nädalas, 6 – (peaaegu) iga päev. Dihhotoomne tunnus oli emakeel (1 – eesti keel, 2 – vene või muu keel), samuti kooselutüübi tunnus (1 – abielus, 2 – vabas kooselus). Haridustaset mõõdeti nelja kategooriaga: 1 – põhiharidus või vähem või kutseharidus pärast põhiharidust (siin alla keskhariduse), 2 – üldkeskharidus, 3 – keskeriharidus, 4 – (rakenduslik) kõrgharidus, magistri- või doktorikraad (siin kõrgharidus).

Traditsioonilise peremudeli pooldamist uuriti väitega „Mees peaks olema pere peamine toitja“, mida vastajad hindasid neljapunktilisel skaalal (1 – ei nõustu üldse, 4 – nõustun täiesti). Paarisuhtes vägivalda kasutamise hoiakuid mõõdeti Saundersi ja ta kolleegide (1987) välja töötatud naise löömise lubatavuse küsimustikuga (lühendatud kujul). Vastajatelt küsiti, mil määral nad nõustuvad esitatud kümne väitega, nt „Kui mees naist lööb, siis on selle põhjuseks naise käitumine eelnenud nädalatel“, „Mees, kes lööb oma naist, peaks selle eest vastutama“, kasutades viiepunktilist skaalat (1 – ei nõustu üldse, 5 – nõustun täiesti). Faktoranalüüsi tulemustele tuginedes moodustati väidete liitmise teel kaks indeksit. Esimene indeks, mis koondas viit väidet, näitab, millisel määral peetakse meest vastutavaks vägivalda toimepaneku eest

(Cronbachi $\alpha = 0,71$). Teine väljendab naise süüdistamist juhtunu esilekutsumises (Cronbachi $\alpha = 0,77$). Soolist ebavõrdsust peegeldavaid seksuaalsuhetega seotud soorollihoiakuid uuriti viie väitega, nt „Kui naisel on mitmeid seksuaalpartnereid, siis on see halvem kui see, et mehel on mitmeid seksuaalpartnereid“, „Püsi-suhtes oleva mehe truudusetusse võib suhtuda sallivalt“, „Suhte alguses peab naine ootama, kuni mees algatab seksuaalvahekorra“, kasutades viiepunktilist skaalat (1 – ei ole üldse nõus, 5 – täiesti nõus; Cronbachi $\alpha = 0,60$). Väidete summeerimise teel moodustati indeks. Naise löömise lubatavuse ja soorollihoiakute indeksi väärtused olid vahemikus 5–25.

Analüüsimeetodid

Andmeid analüüsiti statistikapaketiga SPSS 22.0. Analüüsimeetodina kasutati protsentjaotust, gruppidevahelisi erinevusi hinnati χ^2 -testiga. Lineaarse regressioonianalüüsi abil prognoositi viimase 12 kuu jooksul paarisuhtes vägivalda toimepanekut, võttes mudelisse sõltumatute teguritena hinnangu lapsepõlvkodu suhetele, väärkohtlemise kogemise lapsena, leibkonna materiaalse toimetuleku subjektiivse ja objektiivse mõõdiku, tööhõivestatust ja alkoholitarbimise harjumusi näitava tunnuse, rahulolu praeguse paarisuhtega, sotsiokultuurilised hoiakud ning demograafilised näitajad (vanus, emakeel, haridustase, kooselutüüp ja alaealiste laste arv). Argumenttunnuste vahel multikolinearsust ei esinenud.

Tulemused

Veidi enam kui kümnendik (12%) meestest oli kasutanud aasta jooksul oma abikaasa või elukaaslase vastu vaimset, füüsilist ja/või seksuaalvägivalda. Partneri suhtes vägivaldselt käitunud mehed olid keskmiselt veidi nooremad. 18–24aastaste hulgas oli enda hinnangul vägivalda toimepannud 18%, 45–54aastaste

seas oli selliseid mehi kaks korda vähem (vt tabel 1). Vägivald kasutanud mehed eristusid statistiliselt oluliselt emakeele ja haridustaseme järgi. Vene või muud emakeelt kõnelevate ja madalama haridustasemega (eelkõige põhiharidusega) vastajate hulgas oli paarisuhtevägivalda kasutanud mehi oluliselt rohkem kui eesti keelt rääkivate ja kõrgema haridustasemega meeste seas. Meeste hulgas, kelle leibkonnas ei olnud lapsi või oli neid kuni kaks, oli vägivalda kasutanuid mõnevõrra vähem kui kolme või enama lapsega meeste seas.

Seejärel analüüsiti lineaarse regressiooni-mudeliga, kuidas lapsepõlvkogemused, materiaalne toimetulek, alkoholitarbimise harjumused, sotsiokultuurilised hoiakud ning demograafilised karakteristikud ennustavad abielus või kooselus olevate meeste paarisuhtevägivalda toimepanekut aasta jooksul. Tabelis 2 on esitatud standardiseeritud regressioonikordajad, mis võimaldavad võrrelda sõltumatute tunnuste kaalukust mudelis. Tulemustest selgus, et enim prognoosis vägivalda kasutamist naisi vägivalda esilekutsumises süüdistav suhtumine

Tabel 1. Paarisuhtevägivalda toimepanek demograafiliste tunnuste järgi (%)

		On toime pannud (n = 140)	Ei ole toime pannud (n = 997)	χ^2
Vanuse- rühm	18–24	18,0	82,0	6,5
	25–34	14,4	85,6	
	35–44	11,4	88,6	
	45–54	9,3	90,7	
Emakeel	Eesti keel	10,6	89,4	8,7**
	Vene või muu keel	16,9	83,1	
Haridus- tase	Vähem kui keskharidus	22,5	77,5	24,4***
	Keskharidus	13,4	86,6	
	Keskeriharidus	10,2	89,8	
	Kõrgharidus	8,4	91,6	
Kooselu- tüüp	Abielus	11,1	88,9	1,7
	Vabas kooselus	13,7	86,3	
Laste arv leibkon- nas	Ei ole	12,0	88,0	6,3
	1	10,3	89,7	
	2	12,0	88,0	
	3 ja enam	20,7	79,3	

Märkus. ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

(suurim standardiseeritud regressioonikordaja absoluutväärtus). Ka ülejäänud sotsiokultuurilised hoiakud olid vägivalda toimepanekuga statistiliselt oluliselt seotud. Teisiti öeldes, mida enam heidab vastaja naisele ette vägivaldajuhutumi põhjustamist provotseeriva või n-ö vale käitumise ja truudusetuse tõttu, mida rohkem pooldab ta soolist ebavõrdsust seksuaalsuhetes ja traditsioonilisi soorolle ning mida vähem peab ta meest löömise eest vastutavaks, seda tõenäolisemalt võib ta olla partneri vastu vägivaldne.

Lapsepõlvega seotud tunnustest ennustab vägivalda toimepanekut üksnes väärkohtlemise kogemine lapsena. Paarisuhtevägivalda mittekasutanutega võrreldes on vägivaldselt käitunud meeste hulgas rohkem väärkohtlemise ohvreid (vastavalt 63% ja 77%). Kusjuures vägivalda toimepanijaid oli kaks korda enam nende isikute seas, kes olid kogenud kolme või enamat väärkohtlemise liiki (vastavalt 22% ja 41%). Mudelis osutus statistiliselt oluliseks teguriks ka alkohoolsete jookide tarvitamine viimase 12 kuu jooksul, kuigi see oli tunduvalt nõrgem

Tabel 2. Meeste viimase 12 kuu jooksul paarisuhtevägivalda toimepanekut prognoosiv lineaarne regressioonimudel ($F(1134) = 10,5; p = 0,00; R^2 = 0,13$)

	Standardiseeritud kordaja
Vanus	-0,07*
Emakeel	-0,01
Haridustase	-0,06
Kooselutüüp	-0,00
Alaealiste laste arv leibkonnas	0,04
Väärkohtlemise kogemine lapsepõlves	0,11***
Hinnang suhetele lapsepõlvekodus	0,02
Tööga hõivatus	0,02
Leibkonna keskmine netosissetulek ühes kuus	0,00
Hinnang enda majanduslikule olukorrale	0,04
Paarisuhtega rahulolu	0,05
Alkoholi tarvitamine viimase 12 kuu jooksul	0,06*
Mehe pidamine pere peamiseks toitjaks	-0,07*
Seksuaalsuhetega seotud soorollihoiakud	0,07*
Suhtumine „mees on vastutav naise löömise eest“	-0,10**
Suhtumine „naine kutsub ise vägivalda esile“	0,17***

Märkus. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

ennustaja kui väärkohtlemine ja enamik vägivalda toetavaid hoiakuid. Sagedasem alkoholi tarvitamine suurendab vägivalda toimepaneku tõenäosust. Näiteks jõi 41% partneri vastu vägivalda kasutanud meestest enda sõnul alkoholi vähemalt paar korda nädalas. Vägivald mittekasutanud meeste hulgas oli sama näitaja 29%.

Regressioonimudeli järgi on noorematel meestel vanematega võrreldes suurem tõenäosus kasutada elukaaslase või abikaasa vastu vägivalda. Ülejäänud demograafilised tunnused, tööhõivestaatus ning majanduslikku toimetulekut näitavad tegurid ei olnud paarisuhtevägivalda toimepanekuga statistiliselt oluliselt seotud. Samuti ei osutunud lapsepõlves väärkohtlemise kogemise, hoiakute ja alkoholi-pruukimisega võrreldes paarisuhtega rahulolu mudelis piisavalt tugevaks argumendiks.

Arutelu ja kokkuvõte

Artiklis keskenduti 18–54aastaste meeste toimepanud vägivaldale elukaaslase või abikaasa vastu ning sellega seotud riskitegurite väljaselgitamisele. Eestis on see uuring esimene oma-alaoline, sest käsitleb agressiooni paarisuhtes toimepanija perspektiivist. Tulemused näitasid, et vägivald kooselus on üsna levinud probleem. 12% meestest on enda sõnul kasutanud aasta jooksul oma naise vastu vaimset, füüsilist ja/või seksuaalvägivalda. Rahvusvaheliste uuringutega võrreldes on see näitaja umbes samas suurusjärgus (nt Caetano jt 2008) või veidi väiksem (Ehrensaft jt 2003). Samas raskendab teiste uuringutega võrdlust erineva meetoodika ja valimi kasutamine, sest vägivalda toimepannute määr sõltub näiteks ankeedis esitatud situatsioonide arvust ja vastajate sotsiaaldemograafilisest profiilist. Praeguse uuringu tulemused haakuvad ka 2013. aasta soolise võrdõiguslikkuse monitooringu tulemusega, mille järgi peab 12% Eesti meestest abikaasa või elukaaslase füüsilist korralekutsumist mõnikord paratamatuks (Salla 2014). Järelikult on osa meeste hulgas

naise vastu vägivalda kasutamine aktsepteeritud käitumisviis.

Uuring näitas, et meeste vägivald naiste vastu on enim seotud vägivalda toetavate sotsiokultuuriliste hoiakutega. Naise löömist õigustavad ja vabandavad hoiakud ning mehe vastutust pisendav suhtumine osutasid kõige kaalukamateks vägivaldse käitumise ennustajateks. Naistevastast (füüsilist) vägivalda heakskiitv suhtumine on ka teistes uuringutes olnud üheks olulisimaks meeste vägivalda riskiteguriks (Stith jt 2004; Johnson, Das 2009). Dobash ja Dobash (1979) väidavad, et mehed õpivad vägivaldtehnikaid ja nende kasutamist kultuurist, mis soodustab ja andestab meeste vägivalda. Kultuuriti võib ohvrit süüdistavate ja vägivalda toetavate hoiakutega nõustumise tase varieeruda, ent selle seos vägivalda kasutamisega on ilmne (Flood, Pease 2009). Eestis on kannatanud süüdistavad ja vägivaldajuhtumise vastutavaks pidavad hoiakud üsna levinud. Enam kui pool elanikkonnast nõustub, sh mehed rohkem kui naised, et perevägivalda ohver on juhtunud ise osaliselt süüdi (TNS Emor 2014). Samuti ei pea ligi viiendik meestest paarisuhtes pealesunnitud suguühet vägivallaks (Eesti Seksuaaltervise Liit 2014). Sellised hoiakud võimaldavad vägivaldasejal oma tegu normaliseerida, vastutust vältida ning vägivaldaepisoodidel korduda.

Meestel, kes pooldavad mees-leivateenija peremudelit ning soolist ebavõrdsust seksuaalsuhtes, on suurem tõenäosus käituda paarisuhtes vägivaldselt kui neil meestel, kes selliseid arusaamu ei jaga. Teisiti öeldes võivad käituda agressiivselt enam mehed, kes on omaks võtnud konventsionaalse soorolli orientatsiooni, peavad naisi meestele alluvateks ja piiratud (seksuaalkäitumisega seotud) õiguste ja vabadusega isikuteks. Neile meestele võib vägivald olla naise kontrollimise ja meheliku soorolli kehtestamise meetod (Kaufman 2009).

Väärkohtlemise kogemine lapsena mõjutab samuti paarisuhtevägivalda toimepanekut täiskasvanueas. Mida rohkem erinevaid väär-

kohtlemise episoode oli vastaja kogenud, seda tõenäolisemalt oli ta käitunud oma naisega vägivaldselt. Korduv vägivalda kogemine lapsena avaldab noore inimese arengule negatiivset mõju, suurendades haavatavust, kahjustades emotsioonide kontrolli ning tekitades raskusi teiste inimeste tunnete mõistmisel ja nendega arvestamisel (Ehrensaft jt 2003). Väärkoheldud laps võib võtta omaks arusaama, et vägivald on aktsepteeritav viis probleemide ja konfliktide lahendamisel, ning rakendada seda täiskasvanuna romantilistes suhetes. Varajane kokkupuude vägivaldaga, eriti perekonnas, võib suurendada sallivust naistevastase vägivalda kasutamise suhtes. Näiteks võivad mehed, keda on lapsena väärkoheldud ja/või kes on näinud vanematevahelist vägivalda pealt, käituda täiskasvanuna elukaaslase vastu vägivaldselt, sest on omandanud vägivalda kasutamist heakskiitvaid hoiakuid ja soolist ebavõrdsust pooldava suhtumise (Markowitz 2001; Stith, Farley 1993).

Alkoholarvitamine oli küll statistiliselt oluline tegur, kuid selle seos paarisuhtevägivalda toimepanekuga oli nõrgem kui vägivalda toetavatel hoiakutel. Praeguse uuringu tulemused toetavad Johnsoni (2001) seisukohta, et vägivalda toimepaneku tõenäosust ei suurenda mitte niivõrd alkoholi mõju aju tegevusele, vaid pigem omaks võetud vägivalda ja soorollidega seotud uskumused. Võib oletada, et mehed, kes õigustavad naise löömist ja ei pea vägivaldset vastutavaks, kalduvad käituma vägivaldselt hoolimata alkoholipruukimise harjumustest. Alkoholarvitamise tunnuse olulisust mudelis saab seletada joomiskäitumise ja meheliku soorolliseosega. Alkoholipruukimine on (noor)meeste jaoks üks võimalikke viise oma mehelikkuse esitamisel, eriti olukorras, kus tuntakse, et alternatiiv puudub (Johnson 2001; Connell 2005). Näiteks võivad soorolliootustele mittevastamise tõttu ebakindlust tundvad mehed tarbida alkoholi või liialdada sellega, et kehtestada näilist võimu (Capraro 2000). Joomisega väljendab osa meestest eeldatavat ülimumuslikkust naiste suhtes

(Peralta 2007). Siit võib järeldada, et alkohol on meestele, kes tähtsustavad kooselus patriarhaalseid põhimõtteid, samasugune abivahend nagu vägivald, sest see võimaldab tõsta mehelikku enesehinnangut ning näidata mehe rollile kohast võimu.

Demograafilistest tunnustest osutus regressioonimudelis oluliseks üksnes vanus. Pöördvõrdeline seos vanuse ja paarisuhtevägivalda toimepaneku vahel on saanud kinnitust ka teistes uuringutes (Stith jt 2004; Capaldi jt 2012). Ehkki muu emakeele ja põhiharidusega meeste seas oli rohkem vägivalda tarvitanud mehi kui eesti emakeele ja kõrgema haridustasemega meeste hulgas, ei osutunud need tegurid regressioonanalüüsis teiste teguritega võrreldes olulisteks paarisuhtevägivalda ennustajateks. Haridustaseme teatav mõju χ^2 -testis võib olla tingitud vanusest. Paljud nooremad vastajad, kelle hulgas oli rohkem vägivalda kasutanuid, ei olnud veel jõudnud omandada keskharidust, rääkimata keskeri- või kõrgharidusest.

Seos puudus ka vägivalda kasutamise, meeste tööhõivestatuse ning leibkonna majanduslikku toimetulekut näitavate tunnuste vahel. Siinse uuringu tulemused olid kooskõlas Stithi ja ta kolleegide (2004) tulemustega, mis osutasid, et meeste sotsiaal-majanduslik staatus ei ole vägivalda toimepanekuga seotud või on see seos alkoholitarbimise ja vägivalda toetavate hoiakutega võrreldes tagasihoidlik. Käesoleva töö tulemused ei kinnita teoreetilist seisukohta, et paarisuhtevägivald on viis tulla toime stressi ja probleeme tekitavate olukordadega, nagu pere rahalised raskused. Kooselus vägivalda kasutavaid mehi leidub iga sotsiaal-majandusliku taustaga meeste grupis.

Uurimistulemusi ja eespool esitatud teoreetilisi seisukohti kokku võttes võib järeldada, et meeste vägivald naissoost elukaaslase vastu on seotud peamiselt patriarhaalse väärtussüsteemiga, mis legitimeerib meeste domineerimist ja privileege ning soolist kaksikmoraali seksuaalja peresuhtes (aga ka avalikus sfääris). Mehed,

kes sotsialiseerumise käigus on eelkirjeldatud suhtumise omaks võtnud kui n-ö õige mehe kuvandi, võivad suure tõenäosusega oodata naiste allumist ja kuuletumist ning pidada neid vähemate õigustega isikuteks. Kui naine ei käitu mehe ootustele vastavalt ega täida mehe (väljaütlemata) nõudmisi, võib mees rakendada oma soorollile kohast „õigust“ kutsuda naine korrale näiteks füüsilise karistuse abil (Johnson 2008). Meeste agressiivset mõttelaadi ja käitumist soodustavad meeste vägivalda normaliseerivad kultuurihoiakud, mis on tegelikult patriarhaalse süsteemi produkt ning mida aitavad taastada vägivaldsed mehed ise, aga sageli ka ohvrid ja üldsus. Vägivald on võimu ja kontrolli kehtestamise vahend ning mehelikkuse kinnitamise akt, mida võivad praktiseerida igasuguse tööhõive ja materiaalse taustaga mehed. Lapsena nähtudkogetud vägivald võib aga võimendada vägivalda soosivate hoiakute (Markowitz 2001) ja domineerimist nõudva, kuid haavatava mehelikkuse kuvandi omaksvõttu ning valmisolekut ise täiskasvanuna partneri vastu agressiivselt käituda. Alkoholiuimine aitab ühest küljest kinnitada vastavust mehelikkuse normile, teisalt on aga sobilik vabandus vägivallategudele (vt Gelles, Cavanaugh 2005).

Uuringul oli ka mõningaid kitsaskohti. Vägivalla toimepaneku kui ebamoraalse ja seadustega vastuolus tegevuse uurimine on väga keeruline ning uuringu usaldusväärsust võib ohustada vägivallaintsidentide alaraporteerimine. Näiteks on uuringud mõlema kooselupartneriga näidanud, et naiste raporteeritud ohvrikogemustega võrreldes kalduvad mehed teatama pigem kergemat laadi füüsilise vägivalla kasutamisest kui raskest füüsilisest vägivallast (Chan 2011). Toimepandud juhtumite tõlgendamisel võivad vägivalda kasutanud mehed juhinduda teadvustamata harjumusest eitada vägivallasituatsioone, moonutada nende tähendust ja vähendada raskust, kujutades niiviisi olukorda ning ennast positiivsemas valguses. Praeguse uuringu tulemused näitavad subjek-

tiivset tegelikkust, täpsemalt uuritavate hinnanguid oma kogemustele ja käitumisele lähtuvalt enda väärtusmaailmast. Võimalikult tõepäraste tulemuste saamiseks ei ole uuringus kasutatud mitte silmast silma struktureeritud intervjuud, mis võib ajendada respondente vägivaldaakte varjama, vaid isetäidetavat ankeetküsitlust. Lisaks on küsimused sõnastatud võimalikult mittesuunaval viisil ning tagatud on anonüümsus.

Küsitlusinstrument ei võimaldanud välja selgitada, kes oli väärkohtleja (nt vanem, võõras isik) või millises keskkonnas juhtum aset leidis (nt kodu, kool). Seega ei saa andmete põhjal otseselt väita, et lapsepõlvkodus kogetu andis halba eeskujuga, mille tulemusena võidi täiskasvanuna paarisuhtes vägivaldselt käituda. Tulemused näitavad, et vägivaldsete olukordade arvukus lapsepõlves kahjustab inimese taju ja tundeelu, mis omakorda toob kaasa suurema agressiivsuse täiskasvanueas. Lisaks uuriti meeste hinnangut sobiliku peremudeli kohta väitega, mis väljendas üksnes meeste rolli pereelus (mees kui pere peamine toitja). Naiste rolli kohta väited puudusid. Seetõttu ei ole teada, kas vastaja eeldab naiselt traditsioonilist kodu ja pere eest hoolitsemise kohustuse täitmist või pooldab võrdsemat ülesannete jaotust mehe ja naise vahel.

Kokkuvõtteks võib öelda, et naistevastast paarisuhtevägivalda ei soodusta mitte mehe sotsiaal-majanduslik olukord ega haridustase, vaid eelkõige traditsioonilised soorollid, vägivallaga seotud hoiakud ning lapsepõlvkogemused. Seega võib väita, et vägivaldne käitumislaid on ühest küljest sotsialiseerumise käigus omandatud, teisalt aga toetavad seda kultuuris levinud ja individuaalselt omaks võetud patriarhaalne suhtumine soosuhetesse ning seksistlikud ja ohvrit süüdistavad hoiakud.

Artikkel on valminud ETFi grandil ETF9355 toetusel.

Kirjandus

- Adams-Curtis, Leah E.; Forbes, Gordon B. (2004). College women's experiences of sexual coercion: A review of cultural, perpetrator, victim, and situational variables. – *Trauma, Violence, & Abuse*, 5 (2), 91–122.
- Allaste, Airi-Alina; Võõbus, Vaike (2008). Vägivald lähi-suhtes: selle põhjused ja võimalikud lahendused. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/allaste_vagivald_lahisuhtes_biin_retsensioon_1_.pdf.
- Anderson, Kristin L. (1997). Gender, status, and domestic violence: An integration of feminist and family violence approaches. – *Journal of Marriage and Family*, 59 (3), 655–669.
- Bandura, Albert (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, New York: Prentice Hall.
- Caetano, Raul; Vaeth, Patrice A. C.; Ramisetty-Mikler, Suhasini (2008). Intimate partner violence victim and perpetrator characteristics among couples in the United States. – *Journal of Family Violence*, 23 (6), 507–518.
- Capaldi, Deborah M.; Knoble, Naomi B.; Wu Shortt, Joann; Kim, Hyoun K. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. – *Partner Abuse*, 3 (2), 231–280.
- Capraro, Rocco L. (2000). Why college men drink: Alcohol, adventure, and the paradox of masculinity. – *Journal of American College Health*, 48 (6), 307–315.
- Chan, Ko L. (2011). Gender differences in self-reports of intimate partner violence: A review. – *Aggression and Violent Behavior*, 16 (2), 167–175.
- Connell, Raewyn W. (2005). *Masculinities* (2nd ed.). Cambridge: Polity Press.
- Cunradi, Carol B.; Caetano, Raul; Schafer, John (2002). Socioeconomic predictors of intimate partner violence among White, Black, and Hispanic couples in the United States. – *Journal of Family Violence*, 17 (4), 377–389.
- Dobash, R. Emerson; Dobash, Russell P. (1979). *Violence against wives*. New York: Free Press.
- Dutton, Donald G. (2006). *Rethinking domestic violence*. Vancouver, Toronto: UBC Press.
- Eesti Seksuaaltervise Liit (2014). *Seksuaalvägivallaalased hoiakud Eestis*. Eesti Seksuaaltervise Liit, Turuuringute AS.
- Ehrensaft, Miriam K.; Cohen, Patricia; Brown, Jocelyn; Smailes, Elizabeth; Chen, Henian; Johnson, Jeffrey G. (2003). Intergenerational transmission of partner violence: A 20-year prospective study. – *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71 (4), 741–753.
- Elken, Jana (2011). Paarisuhtes vägivalda kasutanud isikute tõlgendused suhte arengust, vägivalla põhjustest ja sekkumisest. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.
- Flood, Michael; Pease, Bob (2009). Factors influencing attitudes to violence against women. – *Trauma, Violence, & Abuse*, 10 (2), 125–142.
- Foran, Heather M.; O'Leary, K. Daniel (2008). Alcohol and intimate partner violence: A meta-analytic review. – *Clinical Psychology Review*, 28 (7), 1222–1234.
- Forbes, Gordon B.; Adams-Curtis, Leah E.; White, Kay B. (2004). First- and second- generation of measures of sexism, rape myths and related beliefs, and hostility towards women: Their interrelationships and association with college students' experiences with dating aggression and sexual coercion. – *Violence Against Women*, 10 (3), 236–261.
- Foshee, Vangie A.; Reyes, McNaughton Heath L.; Ennett, Susan T.; Suchindran, Chirayath; Mathias, Jasmine P.; ... (2011). Risk and protective factors distinguishing profiles of adolescent peer and dating violence perpetration. – *Journal of Adolescent Health*, 48 (4), 344–350.
- FRA (2014). *Violence against women: an EU-wide survey*. European Union Agency for Fundamental Rights. <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-main-results>.
- Gelles, Richard, J; Cavanaugh, Mary M. (2005). Association is not causation: Alcohol and other drugs do not cause violence. – *Current controversies on family violence* (2nd ed.). Ed. Donileen R. Loseke *et al.* London, New Delhi: Sage Publications, Thousand Oaks, 175–189.
- Graham, Kathryn; Bernards, Sharon; Wilsnack, Sharon C.; Gmel, Gerhard (2011). Alcohol may not cause partner violence but it seems to make it worse: A cross national comparison of the relationship between alcohol and severity of partner violence. – *Journal of Interpersonal Violence*, 26 (8), 1503–1523.
- Hattery, Angela; Smith, Earl (2012). *The social dynamics of family violence*. Boulder: Westview Press.
- Hotaling, Gerald, T.; Sugarman, David B. (1986). An analysis of risk markers in husband to wife violence: The current state of knowledge. – *Violence and Victims*, 1 (2), 101–124.

- Johnson, Holly. (2001). Contrasting views of the role of alcohol in cases of wife assault. – *Journal of Interpersonal Violence*, 16 (1), 54–72.
- Johnson, Michael P. (2008). A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence. Boston: Northeastern University Press.
- Johnson, Kiersten B.; Das, Maitreyi B. (2009). Spousal violence in Bangladesh as reported by men: Prevalence and risk factors. – *Journal of Interpersonal Violence*, 24 (6), 977–995.
- Karistusseedustik (2016). – *Riigi Teataja I*, 31.12.2016, 14. <https://www.riigiteataja.ee/akt/131122016014>
- Kaufman, Michael (2009). The construction of masculinity and the triad of men's violence. – The social construction of difference and inequality: Race, class, gender, and sexuality. Ed. Tracy Ore. New York: McGraw-Hill Higher Education, 584–600.
- Kimmel, Michael S. (2002). "Gender symmetry" in domestic violence: A substantive and methodological research review. – *Violence Against Women*, 8 (11), 1332–1363.
- Lawson, Jennifer (2012). Sociological theories of intimate partner violence. – *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 22 (5), 572–590.
- Lenton, Rhonda L. (1995). Power versus feminist theories of wife abuse. – *Canadian Journal of Criminology*, 37 (3), 305–330.
- Locke, Benjamin D.; Mahalik, James R. (2005). Examining masculinity norms, problem drinking, and athletic involvement as predictors of sexual aggression in college men. – *Journal of Counseling Psychology*, 52 (3), 279–283.
- Markowitz, Fred E. (2001). Attitudes and family violence: Linking intergenerational and cultural theories. – *Journal of Family Violence*, 16 (2), 205–218.
- Messerschmidt, James W. (2000). Becoming "real men": Adolescent masculinity challenges and sexual violence. – *Men and Masculinities*, 2 (3), 286–307.
- Mihalic, Sharon W.; Elliott, Delbert (1997). A social learning theory model of marital violence. – *Journal of Family Violence*, 12 (1), 21–47.
- Paats, Merle (2010). Vägivald paarisuhtes – müüdid ja tegelikkus. – *Eesti Statistika Kvartalikirj*, 3, 74–83.
- Peralta, Robert L. (2007). College alcohol use and the embodiment of hegemonic masculinity among European American men. – *Sex Roles*, 56 (11), 741–756.
- Pettai, Iris (2002). Naistevastane vägivald – tabuprobleem Eestis. – *Vaikijate hääl*. Raamat soolisest vägivaldast. Räägivad ohvrid. Nõustavad eksperdid. Analüüsisivad teadlased. Toim. Helve Kase. Tallinn: Põhjamaade Ministrite Nõukogu, Eesti Avatud Ühiskonna Instituut.
- Pettai, Iris; Proos, Ivi (2003). Vägivald ja naiste tervis. Uuringu aruanne. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut.
- Salla, Jako (2014). Võim teise inimese keha üle: suhtumine perevägivalda ja seksistusse. – *Soolise võrdõiguslikkuse monitooring 2013*. Artiklite kogumik. Sotsiaalministeeriumi toimetised 3. Toim. Triin Roosalu. Tallinn: Sotsiaalministeerium.
- Salla, Jako; Tamm, Kaire; Solodov, Stanislav (2016). Vägivallakuritegevus. Kuritegevus Eestis 2015. Kriminaalpoliitika uuringud 22. Tallinn: Justiitsministeerium.
- Saunders, Daniel G.; Lynch, Ann B.; Grayson, Marcia; Linz, Daniel (1987). Inventory of beliefs about wife beating: The construction and initial validation of a measure of beliefs and attitudes. – *Violence and Victims*, 2, 39–55.
- Schrock, Douglas; Schwalbe, Michael (2009). Men, masculinity, and manhood acts. – *Annual Review of Sociology*, 35, 277–295.
- Smith Slep, Amy M.; Foran, Heather M.; Heyman, Richard E. (2014). An ecological model of intimate partner violence perpetration at different levels of severity. – *Journal of Family Psychology*, 28 (4), 470–482.
- Soo, Kadri (2010). Paarisuhtevägivald Eestis – levik ja tagajärjed. Lõppraport. Tartu: Tartu Ülikool, Sotsiaalministeerium.
- Stith, Sandra M.; Farley, Sarah C. (1993). A predictive model of male spousal violence. – *Journal of Family Violence*, 8 (2), 183–201.
- Stith, Sandra M.; Smith, Douglas B.; Penn, Carrie E.; Ward, David B.; Tritt, Dari (2004). Intimate partner physical abuse perpetration and victimization risk factors: A meta-analytic review. – *Aggression and Violent Behavior*, 10 (1), 65–98.
- Straus, Murray A.; Gelles, Richard J.; Steinmetz, Suzanne K. (1980). Behind closed doors: Violence in the American family. Garden City: Doubleday.
- Straus, Murray A.; Hamby, Sherry L.; Boney-McCoy, Sue; Sugarman, David B. (1996). The revised Conflict Tactics Scales (CTS2). – *Journal of Family Issues*, 17 (3), 283–316.

Swahnberg, Katarina (2011). NorVold Abuse Questionnaire for men (m-NorAQ): Validation of new measures of emotional, physical, and sexual abuse and abuse in health care in male patients. – *Gender Medicine*, 8 (2), 69–79.

Themas, Aivi; Ainsaar, Mare; Soo, Kadri; Sammul, Marek; Uusküla, Anneli; ... (2015). Eesti meeste hoiakute ja käitumise uuring: tervis, haridus, tööhõive, ränne ja pereloom. Lõppraport. Tartu: Tartu Ülikool.

Thompson, Martie P; Kingree, J. B. (2006). The roles of victim and perpetrator alcohol use in intimate partner violence outcomes. – *Journal of Interpersonal Violence*, 21 (2), 163–177.

TNS Emor (2014). Eesti elanikkonna teadlikkuse uuring soopõhise vägivalla ja inimkaubanduse valdkonnas. Uuringu aruanne. TNS Emor, Sotsiaalministeerium.

WHO (2010). Preventing intimate partner and sexual violence against women. Taking action and generating evidence. World Health Organisation.